

YARININ EBEVEYNLERİ: EVLAT EDİNME SIRASINDA BEKLEYEN AİLELERİN DENEYİMLERİ

Serpil ERDUGAN ACARTÜRK¹
Yasemin ÖZKAN²

Öz

Evlat edinme modeli, biyolojik ailesiyle yaşama şansı olmayan çocuklar için öncelikli görülen aile temelli bakım modelidir. Bu çalışmada, evlat edinme hizmetine başvurusu onaylanmış ve sırada bekleyen ailelerin deneyimlerini keşfetmek amaçlanmaktadır. Nitel araştırma deseni tercih edilmiştir ve amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya, Ankara ilinde evlat edinme sırasında bekleyen 6 çift (toplam 12 kişi) katılmıştır. Katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma verileri, Nisan-Temmuz 2024 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşmelerde bireylerin evlat edinmeye karar verme süreçlerinden başlanarak tüm aşamalarda deneyimledikleri psikolojik, duygusal ve sosyal etkilere odaklanılmıştır. Araştırma bulgularında bekleme süresinin uzunluğu, uygun çocuk sayısının azlığı ve taleplerin fazlalığıyla ilişkilendirilmiştir. Baş etme stratejileri arasında en yaygın olanları; aile desteği, benzer deneyimleri paylaşan ailelerle iletişim ve sosyal medya aracılığıyla dayanışmadır. Uzun bekleme süresi ebeveyn adaylarının içsel yolculuklarında stres yaratırken, bazı katılımcılar bu dönemi aile bağlarını güçlendirme fırsatı olarak görmüştür. Ayrıca, evlat edinmenin doğal bir aile kurma yöntemi olarak kabul edilmesi ve kamu bilgilendirme çalışmalarının desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet, aile ve çocuk refahı, evlat edinme hizmeti, evlat edinme sırası, evlat edinme hazırlığı.

¹ Uzm. Sosyal Çalışmacı, Ankara Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, E-posta: serdugann@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2356-5720

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı, Hacettepe Üniversitesi Okul Sosyal Hizmeti Uygulama ve Araştırma Merkezi (HOSMER) Müdürü, E-posta: yaseminozkan@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2968-363X
ERDUGAN ACARTÜRK, S., ÖZKAN, Y. (2025). Yarının Ebeveynleri: Evlat Edinme Sırasında Bekleyen Ailelerin Deneyimleri Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 25(Aile Özel Sayısı Cilt-1), 187-222. DOI:10.21560/spcd.vi. 1647107

TOMORROW'S PARENTS: THE EXPERIENCES OF FAMILIES WAITING DURING THE ADOPTION PROCESS

Abstract

The adoption model is a family-based care model prioritized for children who have no chance of living with their biological families. This study aims to explore the experiences of families whose adoption applications have been approved and are currently waiting in the adoption queue. A qualitative research design was adopted, and purposive sampling was employed. The study included 6 couples (a total of 12 individuals) who were waiting in the adoption process in Ankara. In-depth interviews were conducted with the participants. The data were collected between April and July 2024 using a semi-structured interview form. The interviews focused on participants' psychological, emotional, and social experiences throughout the various stages of the adoption process, starting from their decision to adopt. The findings of the study indicate that the prolonged waiting period is associated with the limited number of eligible children and the high volume of adoption requests. Among the most common coping strategies reported by participants were receiving support from family, connecting with other families who had similar experiences, and engaging in solidarity through social media platforms. While the waiting period creates stress for prospective parents, some participants viewed it as an opportunity to strengthen family bonds. Additionally, it was emphasized that adoption should be recognized as a natural method of family formation, and public awareness campaigns should be supported.

Key Words: *Social work, family and child welfare, adoption service, adoption queue, adoption preparation.*

GİRİŞ

Toplumsal yapının modernleşmesiyle birlikte geleneksel geniş aile modelinin yerini çekirdek ya da parçalanmış aile biçimlerinin alması, çocukların korunması konusunda alternatif bakım sistemlerine duyulan ihtiyacı artırmıştır. Bu çerçevede, evlat edinme; ailesi tarafından bakımı sağlanamayan çocukların, uygun bir aile ortamında büyüyerek topluma kazandırılmasını amaçlayan bir uygulamadır (Sülü Akgül ve Güngör, 2019).

Çocukların biyolojik ebeveynleri dışında bireylerce evlat edinilmesi, tarih boyunca farklı kültürlerde yaygın olarak görülmüştür; ancak koruma yaklaşımları tarihsel, kültürel ve dini bağlamlara göre değişiklik göstermiştir (Palacios ve Brodzinsky, 2010, s. 270). İslamiyet öncesinde sözleşmeye dayalı ve miras hakkı tanıyan evlat edinme varken (Köksal, 2001; Vatansever Öztürk, 2023), İslamiyet’le bu uygulama yasaklanmış, Osmanlı’da ise daha çok vakıflar ve sosyal dayanışma pratikleri öne çıkmıştır (Dönmez, 2003; Vatansever Öztürk, 2023). Cumhuriyetle birlikte 1926 Türk Kanunu Medenisi evlat edinmeyi hukuki zemine oturtmuş, 2001’deki yeni Medeni Kanun ise süreci sistemli ve çocuğun yararını önceleyen bir yapıya kavuşturmuştur (Başpınar, 2007; Vatansever Öztürk, 2023).

Evlat edinme, soybağını kuran önemli hukuki süreçlerden biridir (Er, 2020, s. 3; Akıntürk ve Ateş, 2021, s. 369). Evlat edinme hizmeti, Türkiye’de 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bu hizmetin yürütülmesinden Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumludur. Bakanlığın yayınlamış olduğu güncel istatistikler incelendiğinde 2023 yılında, 622 aileye 637 çocuk yerleştirildiği ve 2003 yılından bu yana ise toplamda 19.584 çocuğun, evlat edinme hizmetinden faydalandırıldığı görülmektedir (Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2024).

Evlat edinme, başvuru koşullarını sağlayan ailelerin değerlendirilmesiyle başlar. Uygun aile ve çocuk eşleştirilir ve “Evlat Edinme Öncesi Geçici Bakım Sözleşmesi” kapsamında en az 1 yıl boyunca aile takip edilir. Bu sürecin ardından dava açılarak yasal aile bağı kurulur.

Evlat edinme öncesi dönem (preadoption), başvurusu kabul edilen ailelerin sıraya alındığı ve yerleştirme için bekledikleri aşamadır. Yerel ve ulusal evlat edinme uygulamalarına bakıldığında pek çok ülkede, evlat edinmek isteyen bireylerin uzun yıllar bekledikleri görülmektedir (Onayemi, 2020). Ailelerin bu dönemde belirsizlikle baş etmeleri, ebeveyn olma arzularını sürdürmeleri ve duygusal dayanıklılıklarını korumaları gerekmektedir. Bu uzun bekleme sürecinin ailelerin ruhsal durumları, ilişkileri ve ebeveynliğe dair motivasyonları üzerindeki etkilerini anlamak oldukça önemlidir. Bu etkilerin ortaya konulması hem ailelerin desteklenmesi hem de evlat edinme hizmetlerinin iyileştirilmesi adına bir gerekliliktir.

Evlat edinme sürecindeki uzun bekleme sürelerinin ebeveyn adaylarının ilişkilerine, motivasyonlarına ve psikososyal sağlıklarına olan etkisi yeterince bilinmemektedir. Evlat edinme konusunda gerçekleştirilen birçok araştırma, evlat edinme politikalarını, süreçlerini ve özellikle çocukların deneyimlerini ele almaktadır (Kızır, 2009; Gökce, 2017; Kılıç, 2019; Karataş, 2020; Sebirli vd., 2020; Duran, 2021). Bu çalışmaların büyük çoğunluğunun odağında evlat edinilmiş çocukların ve evlat edinmiş ebeveynlerin deneyimleri yer almakta, evlat edinme sonrası yaşantılar incelenmektedir. Oysa literatürde “evlat edinme öncesi dönem” (preadoption) olarak tanımlanan (Onayemi, 2020) ve ailelerin uzun bekleme sürecine tabi tutulduğu bu aşama da en az evlat edinme sonrası kadar önemli olmakla beraber ulusal araştırmalarda yeterince ele alınmamaktadır. Bu dönemin aileler üzerindeki etkilerinin incelenmesi, sürecin bütüncül anlaşılması açısından önemli bir boşluğu işaret etmektedir. Bu bağlamda evlat edinmek için onay almış ve sırada bekleyen ailelerin uzun soluklu deneyimlerinin ve ihtiyaçlarının tespit edilmesine gereksinim duyulması ve konu hakkında kanıta dayalı bilginin sosyal hizmet literatürüne kazandırılması bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın genel amacı, evlat edinme hizmetinde onay almış ve sırada bekleyen ailelerin deneyimlerini keşfetmektir. Evlat edinme yoluyla ebeveyn olmaya hazırlanan bireylerin yaşantılarına odaklanılacak ve bu sürecin özünü anlamak için fenomenolojik yaklaşım kullanılacaktır.

Bu araştırma, çocuk refahı alanında giderek daha fazla önem kazanan evlat edinme hizmetine ilişkin özgün bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın temel amacı, evlat edinme başvurusu onaylanmış ve resmi bekleme listesinde yer alan ailelerin bu süreçte yaşadıkları deneyimleri derinlemesine keşfetmektir. Evlat edinme süreci, yalnızca yasal ve idari bir prosedür değil, aynı zamanda bireylerin ebeveynliğe geçiş sürecinde yaşadıkları yoğun duygusal ve sosyal bir deneyimdir. Bu nedenle, bu çalışmada fenomenolojik bir yaklaşım benimsenmiş ve ebeveynliğe hazırlanan bireylerin yaşantılarının özüne ulaşmak amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

- Ailelerin evlat edinme sırası hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- Evlat edinme sırasında beklemek, ailelerin biyo-psiko-sosyal sağlığını ve kişilerarası iletişimini nasıl etkilemektedir?
- Evlat edinme sırasında bekleyen ailelerin ihtiyaçları nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Fenomenoloji deseni, felsefe ve psikolojiden gelen bir araştırma tasarımıdır. Bir fenomen hakkında bireylerin yaşadığı ortak deneyimleri çözümlemeye ve öze ulaşmaya çalışır (Giorgi, aktaran Creswell, 2014, s. 42). Fenomenolojik çalışmada araştırmacıların tanımlamak istedikleri şey bir olgunun temel yapısıdır. Fenomenolojik çalışmanın belirleyici özelliği bir deneyimin özünü ya da temel taşını bulmayı amaçlamasıdır (Fraenkel vd., 2012, s. 432).

Bu fenomenolojik araştırma, evlat edinecek ebeveyn adaylarının bekleme deneyimlerini; aile ilişkileri, sosyal yaşantıları, sosyal inceleme süreci, beklemenin biyolojik-duygusal etkileri ve belirsizliklerle başa çıkma stratejileri açısından ele almıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın öznelerine ulaşmada nitel yöntemin bir tekniği olan ve öznelerin, araştırmanın amacına uygun şekilde araştırmacı tarafından seçildiği amaçlı ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme tekniği, öznelerin belirli bir amaca göre seçildiği, özneler seçilirken araştırmacının kendi yargısını da kullandığı bir örnekleme türüdür (Neuman, 2012).

Bu araştırmada, derinlemesine deneyimlere ulaşmak amacıyla katılımcı seçiminde belirli bir bekleme süresi kriteri benimsenmiştir. Ankara ilindeki son beş yıla ait veriler doğrultusunda, minimum bekleme süresinin ortalama 2 yıl olduğu belirlenmiş ve bu nedenle araştırmaya en az 2 yıldır bekleyen aileler dahil edilmiştir. Bu tercih, evlat edinme sürecinin daha olgun ve bütüncül bir şekilde değerlendirilebilmesi için yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne evlat edinme başvurusu yapan, sosyal inceleme süreci tamamlanan ve evlat edinmek için sıraya alınan ebeveyn adayları oluşturmaktadır. Ankara İlının çalışma grubu olarak seçilmesinde, araştırmacının Ankara Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Evlat Edinme Biriminde bizzat uzman sosyal çalışmacı olarak görev alması, konu hakkında gereken bilgi-beceri yetkinliğine, etik hassasiyetlere hâkim olması ve öznelere ulaşım kolaylığı etkili olmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu sırada bekleyen 6 çift yani 12 katılımcı oluşturmaktadır.

Katılımcıların özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur ve kimlik bilgilerinin korunması amacıyla kodlama yapılmıştır. Anne adayları A harfi, baba adayları B harfi ile; aileler ise sayılarla temsil edilmiştir. Örneğin A1 katılımcısı görüşme yapılan birinci ailedeki anne adayını; B2 katılımcısı ise görüşme yapılan ikinci ailedeki baba adayını temsil etmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Aile	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Evlilik Süresi (Yıl)	Evlat Edinmek için Beklenen Süre
AİLE -1	A1	31	Önlisans	6	2 Yıl 3 Ay
	B1	31	Lise		
AİLE -2	A2	39	Doktora	10	2 Yıl 1 Ay
	B2	37	Lisans		
AİLE -3	A3	42	Önlisans	7	2 Yıl
	B3	42	Ortaokul		

AİLE -4	A4	44	Lisans	Astsubay	20	2 Yıl 8 Ay
	B4	40	Lise	Satış Danışmanı		
AİLE -5	A5	40	Lisans	Polis Memuru	15	3 Yıl
	B5	35	Lisans	Çalışmıyor		
AİLE -6	A6	34	Lisans	Müşteri Temsilcisi	9	2 Yıl
	B6	34	Yüksek Lisans	Muhasebe Uzmanı		

Veri Toplama Araçları

Yapılan görüşmelerde, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İlk aşamada katılımcıların sosyodemografik özelliklerini anlamak amacıyla temel sorular yöneltilmiş, ardından ardından evlat edinme sürecinin aşamalarına ilişkin detaylı sorular yöneltilmiştir.

Görüşme formu, literatür taraması sonucunda hazırlanmıştır ve sosyal hizmet alanında deneyim sahibi profesyonellerden ve Bakanlık bünyesindeki ilgili birim çalışanlarından görüş alınmış, formun kapsamlı ve geçerli bir içerik sunması sağlanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Katılımcılar, Ankara Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Evlat Edinme Birimi ile iş birliğiyle seçilmiş ve telefonla ulaşılarak araştırma detaylıca açıklanmıştır. Gönüllü katılan ailelerle, Nisan-Temmuz 2024 arasında yüz yüze görüşmeler yapılmış, her görüşme 40-60 dakika sürmüştür. Görüşmeler, katılımcıların seçtiği mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada etik ilkelere büyük önem verilmiş; katılımcıların mahremiyeti için bilgiler anonimleştirilmiş, katılım tamamen gönüllülük esasına dayandırılmış ve her katılımcıdan Gönüllü Katılım Formu imzalanarak yazılı onam alınmıştır. Görüşme esnasında notlar alınmıştır, görüşmenin hemen ardından alınan notlar gözden geçirilmiş ve düzenlenmiştir.

Görüşmeler sonucundaki veriler, evlat edinme sürecinde bekleyen ebeveyn adaylarının deneyimlerini anlamak açısından yeterli derinliğe ulaşmıştır. On ikinci görüşmeden itibaren katılımcı yanıtlarında tekrarların arttığı ve yeni bilgi üretilmediği gözlemlenmiştir. Bu durum, nitel araştırmalarda geçerli bir yaklaşım olan doygunluk kriterine ulaşıldığını göstermektedir (Creswell,

2014). Bu nedenle 12 katılımcıyla yapılan görüşmeler hem temaların belirlenmesi hem de araştırmanın amaçlarına ulaşılması açısından yeterli bulunmuştur.

Bu süreçte etik ilkeler titizlikle gözetilmiş, veri toplamak için Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Etik Kurulu'nun 25.01.2024 tarih ve E-66777842-300-00003337467 sayılı yazısı ile onay alınmıştır. Makale yazıldıktan sonra Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın bilimsel araştırmalar ile ilgili taahhünamesine istinaden *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü*'ne izin başvurusu yapılmıştır. Bakanlık Makamının 18.02.2025 tarihli E-84459573-605-14983158 sayılı *Makam Oluru* ile makale uygun görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel (descriptive) kodlama yöntemi kullanılmıştır. Betimsel kodlama, verinin özünü yansıtan kısa ifadeler veya kavramlar aracılığıyla katılımcı görüşlerinin anlamlı kategorilere ayrılmasını sağlar. Bu yöntemde araştırmacı, katılımcıların ifadelerini doğrudan alıntılarla veriyi sadık kalır ve verileri önceden belirlenen araştırma soruları doğrultusunda yapılandırır. Kodlar, genellikle veriyi en yakın dil kullanarak oluşturulur ve temalar ile alt temalar altında gruplanır (Saldana, 2023).

Örneğin araştırmanın ilk teması olan “Ailelerin Evlat Edinme Sebepleri” başlığı altında, katılımcıların evlat edinme kararlarını şekillendiren faktörler incelenmiştir; bu doğrultuda “*Çocuğumuzun olamayacağı tıbben kesinleşti*” ve “*Evlat edinmemizin sebebi, biyolojik çocuğumuzun olamamasıydı*” gibi ifadeler, sağlık temelli engelleri vurguladığı için “*İnfertilite*” şeklinde betimsel bir kodla etiketlenmiştir. Analiz aşamasında Maxqda Nitel Veri Analizi programı kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Ailelerle yapılan derinlemesine görüşmelerdeki verilerin içerik analizi sonucunda Ailelerin Evlat Edinme Sebepleri, Sosyal İnceleme Sürecine İlişkin Deneyimler, Evlat Edinme Onayının Etkileri, Bekleme Süresinin Uzunluğuna İlişkin Görüşler, Evlat Edinme Sırasında Beklemenin Bireyler Üzerindeki Etkileri, Zorlukları ve Duygusal Yükü Yönetme Stratejileri, İhtiyaçlara Yönelik Değerlendirmeler ve Evlat Edinmek İsteyen Ailelere Tavsiyeler olmak üzere

8 ana tema oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar ve alt temalar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Görüşmede Elde Edilen Temalar ve Alt Temalar

Tema / Kategori	Sürece İlişkin Bilgi	Alt Tema/Kategori
1. Ailelerin Evlat Edinme Sebepleri	Evlat Edinme Başvurusu Öncesindeki Deneyimler	İnfertilite / Travma ve Kayıpların Etkisi
2. Sosyal İnceleme Sürecine İlişkin Deneyimleri		Titiz İncelemeler ve Sağladığı Güven / ‘Amatem’ Zorluğu / Öngörülemeyen Stres Faktörleri
3. Evlat Edinme Onayının Etkileri		Aile İçi İlişkilerdeki Yansımalar / Sosyal Çevredeki Yansımalar
4. Bekleme Süresinin Uzunluğuna İlişkin Görüşler	Evlat Edinme Başvurusu Deneyimleri	Uygun Çocuk Sayısının Azlığı / Benzer Talepler
5. Evlat Edinme Sırasında Beklemenin Bireyler Üzerindeki Etkileri		Psikolojik ve Duygusal Etkileri/ Aile İlişkilerine Etkileri
6. Zorlukları ve Duygusal Yükü Yönetme Stratejileri	Evlat Edinme Onayı Sonrasındaki Deneyimler	Aile ve Yakın Çevre Desteği / Benzer Zorlukları Yaşayan Ailelerle Empatik Bağlar
7. İhtiyaçlara Yönelik Değerlendirmeler		Düzenli Bilgilendirme, Aktif İletişim ve Görünür Olma / Teknolojik Bir Sıra Sistemi / Deneyim Paylaşımı / Eğitim İhtiyacı / Uzmanların Destekleyici Tutumu
8. Evlat Edinmek İsteyen Ailelere Tavsiyeler		Acele Edin! / Beklemeyi Kabul Edin ve Sabırlı Olun! / Evlat Edinmeyi Doğal Bir Süreç Olarak Görün!

1. Ailelerin Evlat Edinme Sebepleri

Evlat edinme kararı genellikle sevgi temelli bağ kurma isteğiyle oluşsa da motivasyonlar farklı bireysel ve toplumsal nedenleri içerebilmektedir. Evlat edinme sürecinin nedenleri ve başlangıcı üzerine bilgi edinmek için

katılımcılara neden evlat edinmek istedikleri sorulmuştur. Verilen cevaplar iki alt temada toplanmıştır.

1.1. İnfertilite

Katılımcı ifadeleri, infertilitenin bir dönüm noktası olduğunu, bu süreçte yaşanan duygusal zorlukların çiftleri alternatif yollar aramaya yönlendirdiğini göstermektedir. Katılımcı beyanlarından biyolojik çocuk sahibi olamamanın, çiftler üzerinde psiko-sosyal açıdan derin etkiler yarattığı ve evlat edinme kararında önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır:

“Çocuğumuzun olamayacağı tıbben kesinleşti.” (B1)

“Biyolojik çocuk sahibi olamayacağımız açıkça söylendiğinde karar verdik.” (B4)

Literatürde, evlat edinmeyi biyolojik doğuma alternatif gören az sayıda kişi bulunsa da, çoğu durumda uzun ve başarısız tedavi süreçlerinin ardından çocuk sahibi olamama nedeniyle bu yol tercih edilmektedir. Birçok evlat edinen ailenin, evlat edinme öncesinde doğurganlık sorunları yaşadığı (Jennings vd., 2014), doğurganlığa alternatif olarak evlat edinmeye ihtiyaç duydukları görülmektedir (Adetoro ve Ebomoyi, 1991; Tezel vd., 2018).

1.2. Travma ve Kayıpların Etkisi

Bazı katılımcıların infertilitenin aksine biyolojik gebeliği deneyimlediği ancak yaşadıkları çocuk kayıpları ve travmaların etkisiyle karar verdikleri görülmüştür. Bu kararların hem kayıpların yasını dönüştürme hem de sevgi ve bağlanma ihtiyacını karşılama amacı güden bir mekanizma olarak görülmüştür.

“Kendi bebeklerimi kaybettiğimde karar verdim. Düşük yaptım ya da kalp atışları durdu. Hastane süreci çok yordu, biz neden evlat edinmiyoruz dedik?” (A4)

“Eşimin yeğeni 2014’te ölü doğum oldu ve 2018’de kaybettik. Bu süreçte müthiş bir sevgi boşluğu oluştu, evlat edinmek istedik.” (A6)

Literatürde de düşük ve ölü doğum gibi travmatik deneyimlerin yoğun bir kayıp duygusu yarattığı, ebeveynlik arzularını farklı yollarla sürdürme

motivasyonunu artırdığı ve en nihayetinde evlat edinme düşüncesini kuvvetlendirdiği belirtilmektedir (Lee ve Slade, 1996).

2. Sosyal İnceleme Sürecine İlişkin Deneyimler

Evlatedinmebaşvurusundakisosyalincelemesüreci,potansiyelebeveynlerin uygunluklarını değerlendiren önemli bir adımdır. Başvuran bireylerin yaşam koşullarını, psikolojik ve fiziksel sağlıklarını, maddi durumlarını ve sosyal çevrelerini kapsamlı şekilde incelemeyi amaçlar. Bu değerlendirme, çocuğun refahı için en uygun ailenin seçilmesini sağlar (Dance ve Farmer, 2014). Evlat edinme sürecindeki ailelere, haklarında yapılan sosyal incelemelere ilişkin deneyimleri sorulmuştur ve cevapları aşağıdaki alt temalara ayrılmıştır.

2.1. Titiz İncelemeler ve Sağladığı Güven

Katılımcıların cevapları, devletin evlat edinme sürecindeki titiz kontrollerinin çocukların güvenliği açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Aşağıdaki alıntılarda bu detaylı araştırmaların aileler tarafından genel olarak olumlu karşılandığı görülmektedir:

“Devletin bu kontrolünü anlayabiliyor ve onaylıyoruz.” (A1)

“Böyle bir incelemenin gerekli olduğunu düşünüyorum. Sonuçta bir bebeğin güvenle teslim edileceği aile olmak çok önemli.” (A5)

Ayrıca katılımcılar, devletin kontrol mekanizmalarının ve süreçteki detayların güven verdiğini vurgulamaktadır.

“Devletin ince eleyip sık dokuması çok güzel.” (B4)

“Bu kadar incelenmesi ve detayın olması sevindirici. Şükür ki, evlat edindirme sürecini yöneten sağlam bir sistemimiz var.” (A2)

Bu durum, literatürdeki “çocuğun yüksek yararına” odaklanan yaklaşımla uyumludur (Selwyn vd., 2015). Yapılan araştırmalar da sosyal incelemelerin şeffaf ve düzenli bir şekilde yönetilmesinin, hem ebeveyn adaylarının süreci kabullenmesini kolaylaştırdığını hem de çocuğun güvenliğini artırdığını göstermektedir (Haugaard, 1998).

2.2. 'AMATEM' Zorluğu

Sosyal inceleme sürecinde en çok eleştirilen konu, AMATEM'den (Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi) alınması gereken ve kişinin alkol ve uyuşturucu bağımlısı olmadığını gösteren belgedir. Bu sürecin katılımcılar için fiziksel ve psikolojik zorluk yarattığı vurgulanmaktadır.

"AMATEM süreci psikolojik olarak zordu." (B3)

Katılımcılar, bu sürecin ne denli travmatik olabileceğini ve sürecin mahremiyet ihlali yaratan boyutuna şu sözlerle dikkat çekmiştir:

"AMATEM'de madde bağımlılarıyla aynı sıraya girmek zorunda kaldık. Hatta bir madde bağımlısı beni itti, kriz anıydı. Tahlil vermek çok sıkıntılı, herkesin içinde tahlil veriyorsunuz, klozet orta yerde karşıda doktor var yanınızda güvenlikler var. Bu bizim için çok büyük bir utançtı. Sırf annelik duygum ağır bastığı için verdim yoksa her an vazgeçebilirdim." (A4)

"İdrarını yanında biri varken alıyorlar. Ben hayatımda bu kadar utandığımı hatırlamıyorum. Çok utanç vericiydi." (B6)

Bazı katılımcılar ise yaşadıkları bu deneyimi sadece kişisel bir zorluk olarak değil, aynı zamanda yapısal bir sorun olarak değerlendirmiştir:

"Bu prosedürlerin daha insancıl bir şekilde düzenlenmesi gerekiyor." (A1)

Aileler iyileştirilmesi gereken yönleri dile getirirse de, literatürde başvuru yapan ailelerden bağımlılık bilgilerini de içeren kapsamlı sağlık raporları istendiği bilinmektedir. (Mignot, 2017). Ailelerin, bağımlılık testi ve/veya psikolojik değerlendirme raporları sunmaları, çocuğun fiziksel ve duygusal iyiliğini korumak amacıyla, evlat edinen ailelerin duygusal ve psikolojik olarak sağlıklı bir ortam sağlamalarını garanti altına almayı hedeflemektedir.

2.3. Öngörülemeyen Stres Faktörleri

Evlat edinme sürecindeki sosyal inceleme araştırmalarının belirsizliği ve uzunluğu, aday ailelerde stres yaratmıştır. Özellikle, beklenmedik sağlık sorunları veya olumsuz referanslar, ebeveyn adaylarının öngöremediği stres

faktörlerindendir. Bu durumlar, adayların süreci duygusal olarak daha zorlu ve yorucu hissetmelerine yol açmıştır.

Bazı katılımcılar, sürecin başında taşıdıkları umutlu yaklaşımın yerini zamanla hayal kırıklığına bıraktığını dile getirmiştir:

“Bilgi almaya böyle grand tuvalet gitmiştik sanki arka odada bebekler var ve onlarla hemen tanışacaktık (kahkaha atar)... Şu an o halimi gerçekten çok gülüyorum, bize uzun bir inceleme sürecinden bahsettiler.” (A1)

Öte yandan, referans gösterdikleri kişilere ilişkin belirsizlik ve kontrolsüzlük duygusu da kaygı düzeylerini artırmıştır. Süreci ciddiyetle ele alan katılımcılar, çevrelerinden bekledikleri hassasiyeti göremediklerinde kendilerini kırılğan hissettiklerini aktarmışlardır:

“Ağabeyimi ve yakın arkadaşımı referans verdim. Fakat onlar, sigara alışkanlıklarım, üniversite yıllarındaki komik anılarım tehdit ederek espriler yaptılar. Bu süreç bizim için ciddi bir süreçti, ama onlar şaka yapıyorlardı.” (B4)

“Bir komşuma gelseniz ne olurdu diye düşündüm, o kadar panikliyor ki insan. Belki hoşlanmadığın bir komşumdur, lafçıdır. Dilin kemiği yok değer vermeyeceğin insandan gelebilecek şey seni mutsuz edebilir. Bu gerçekten yıpratıcı.” (A1)

Benzer şekilde, sağlık taramaları sırasında yaşanabilecek olası olumsuzluklar da bazı katılımcılar için önemli bir stres kaynağına dönüşmüştür:

“Allah göstermesin böbreğimden bir rahatsızlık çıkar, olmadık şey olur. Hani onun stresini yaşıyorsun.” (B1)

Katılımcı beyanları belirsizlik ve kontrol eksikliği karşısında yüksek stres seviyesi yaşandığını ifade eden diğer teorilerle örtüşmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984). Ayrıca literatürde de evlat edinme inceleme sürecindeki belirsizliklerin ve uzun bekleme sürelerinin anksiyete ve tükenmişlik hissine yol açabileceği (Brodzinsky, 1990), onay almanın zor ve uzun bir deneyim olduğu bildirilmektedir (Dance ve Farmer, 2014; Onayemi, 2020).

3. Evlat Edinme Onayının Etkileri

Evlat edinme sırasına alınma süreci aileler için uzun ve duygusal olarak yoğun bir bekleme dönemidir. Aileler, bu süreci genellikle heyecan ve sabır içinde geçirirken, çocuklarının ve yeni yaşamlarının hayalini kurmaya başlarlar. Bu süre özlemi çekilen evlatlar için bir ‘bekleme dönemi’ olarak deneyimlenebilir. Ailelere haklarında yapılan sosyal incelemelerin ardından onaylanmış olma ve sıraya alınma deneyiminin nasıl olduğu, bu deneyimin çekirdek aile ve çevre sistemler üzerindeki etkileri sorulmuştur. Ailelerin yanıtların analizinde iki alt tema oluşturulmuştur.

3.1. Aile İçi İlişkilerdeki Yansımalar

Evlat edinme başvurularının onaylanması, birçok aile için sadece bir prosedürün tamamlanması anlamına gelmemekte; aynı zamanda ilişkisel düzeyde yeni bir dönemin başlangıcını simgelemektedir. Katılımcılar, bu onayla birlikte eşler arası duygusal yakınlığın güçlendiğini, ilişkilere anlam ve derinlik kazandıran bir sürece girildiğini ifade etmiştir. Aşağıdaki ifadelerde ebeveynliğe dair sorumluluğun hissedilmeye başlandığı, çiftler arasında olgunlaşmanın ve bağlılığın arttığı görülmektedir:

“Kızımızın hayatımıza girecek olması ilişkimize anlam kattı.” (A3)

“Ebeveyn olmanın motivasyonuyla daha olgun, sorumluluk sahibi hissettik.” (B1)

Bazı katılımcılar, çocuk sahibi olma sürecinin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda evlilik bağlarını da dönüştüren bir etkisi olduğunu belirtmiştir:

“Oğlumuzun gelecek olması evliliğimizi olgunlaştırdı.” (A1)

“O günden sonra anne baba olduğumuzu fark ettik, ona göre davranmaya başladık, ‘bak artık anne oluyorsun’ uyarıları başladı. Onaylanınca farklı bir hayata adım attık.” (B5)

Bu durum, ebeveyn olmanın çiftlerin arasındaki bağı güçlendirebileceğini gösteren literatürle uyumludur (Cowan ve Cowan, 2000) ve evlat edinme sürecinin sadece ebeveyn-çocuk ilişkisini değil, eşler arasındaki ilişkiyi de olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Literatür de ebeveyn olma sürecinin çiftlerde bireysel düzeyde olgunlaşmayı tetiklediğini, bireylerin rollerini daha bilinçli bir şekilde üstlendiğini, ilişkilerinde daha olgun bir

tutum sergilemeye başladığını belirtmektedir (Feeney ve Monin, 2008). Bu durum, evlat edinme onayının, çiftlerin ilişkilerinde işlevsel bir dönüşüm yarattığını göstermektedir.

3.2. Sosyal Çevredeki Yansımalar

Evlad edinme süreci, geniş aile ve sosyal çevrede hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratmıştır. Bu çerçevede bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Ailemle ilişkilerimiz daha şeffaflaştı, herkes heyecanla kızımızı bekliyor.” (A2)

“Herkes süreçle ilgili sorular sormaya başladı: ‘Ne oldu, nasıl gidiyor?’” (A3)

“Artık aile ziyaretlerimizde konu bizim bebeğimizdi.” (A4)

Tüm bu olumlu tepkilere rağmen toplumda evlat edinmeye ilişkin olumsuz yorumlar olduğu da görülmektedir. Evlat edinmeyle ilgili önyargılar, evlat edinmenin bir tabu olarak görülmesi ve toplumdaki sosyal empati eksikliği bazı zorluklara yol açmıştır. Yaygın toplum dinamiklerinde evlat edinmenin, ‘son çare’ olarak başvurulması gereken bir yol olduğu, doğurarak anne-baba olmanın ve genetik bağın daha çok kutsandığı görülmektedir.

“Bir arkadaşım çocuğumun olmadığını bildiğinde direkt doktor öneriyor, tamam görüşürüz deyip kaçmak istiyorum. Toplum olarak empatide zayıfız.” (A4)

“Doğurarak anne olmanın çok daha önemli olduğunu iddia ediyorlar. O kendi çerçevesinde daha çok anne olduğunu düşünüyor.” (A1)

Ayrıca katılımcılar, aldıkları yorumların yargılayıcı ya da yönlendirici olabildiğini, bu durumun motivasyonlarını olumsuz etkilediğini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

“Büyük bir hevesle evlat edeceğiz dediğimde ‘tedaviyi yeterince denemediniz mi’ sorusu geliyor. Moraliniz bozulabiliyor ama ben neden doğuramıyorum diye değil, onlar neden böyle düşünüyor diye.” (A5)

Bazı katılımcılar ise toplumsal tutumların sosyo-kültürel düzeylerle ilişkili olduğunu, eğitim düzeyine göre yaklaşımların değiştiğini gözlemlediklerini aktarmıştır:

“Şimdi eğitim durumu yüksek olan arkadaşlarım pozitif karşıladı. Fakat eğitim düştükçe mesela anne babam bayağı bir düşündüler. Kafalarında el alem ne der ya da çevre ne der baskısı...” (B2)

Evlat edinme konusunda literatürde de bazı damgalama ve toplumsal önyargıların olduğu, evlat edinenlerin ve evlat edinilen çocukların toplum içinde “normal” olarak kabul edilmediği şemalar görülmektedir. Bu durum, evlat edinme sürecinin psikolojik ve duygusal yönlerini etkileyebilir, evlat edinen bireylerde, ailelerde ve toplumda aidiyet duygusu farklılıkları yaratabilir ve evlat edinilen çocuğun psikolojik iyilik hali üzerinde yıkıcı bir etki bırakabilir (Link ve Phelan, 2001). Örneğin bazı çalışmalar, evlat edinilenlerin ve evlat edinen anne-babaların, toplumun onları normalden farklı veya ikinci sınıf olarak algıladığını, ayrımcılık hissi yaşadıklarını ortaya koymuştur (Miall, 1987; March, 1995; Hollingsworth, 2000).

Şu ana kadar sunulan bulgular, evlat edinme sürecinin başvuru ve inceleme aşamalarına odaklanmıştır. Ancak evlat edinme süreci, yalnızca bu ilk aşamalarla sınırlı kalmamakta; başvuruların onaylanmasının ardından gelen bekleme süreci de başlı başına önemli bir deneyim alanı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, izleyen bölümde sunulacak temalar, evlat edinme başvurusu onaylanan ve sıraya alınarak çocuğa erişmeyi bekleyen ebeveyn adaylarının “bekleme süreci”ne ilişkin deneyimlerini kapsamaktadır. Bu süreç, katılımcıların sabır, belirsizlik ve beklenti gibi duygularla baş etme biçimlerini ve sistemin işleyişine dair algılarını daha yakından anlamaya olanak tanımaktadır.

4. Bekleme Süresinin Uzunluğuna İlişkin Görüşler

Katılımcılar, evlat edinme sırasında bekleme süresinin uzun olduğunu ifade etmişler ve bu uzunluğu çeşitli nedenlerle açıklamışlardır. Bu nedenler arasında evlat edindirilmeye uygun çocuk sayısının azlığı, ailelerin benzer talepleri ve sosyal dinamikler bulunmaktadır.

4.1. Uygun Çocuk Sayısının Azlığı

Evlât edindirilebilen çocukların az olması fakat toplumdaki infertilitenin ve evlat edinme taleplerinin artması, çocukla eşleşme süresinin uzamasındaki en önemli nedenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Konu hakkındaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Evlât edinmek isteyen aile sayısının çok fazla, evlat edindirilmeye uygun çocukların az olmasından kaynaklanıyor.” (B2)

“Beklemenin sebebi, evlat edinme statüsündeki çocukların az olması. Devlet daha fazla çocuğu evlat edinmeye hazırlamalı.” (A6)

“Uzun sıranın nedeni, talep eden ailelerin çok, çocuk sayısının az olması.” (A3)

“Günümüzde infertilite yaygın bir sorun, bu durum sırayı uzatıyor.” (A2)

Literatürde de evlat edinmeye olan talep ve arz arasındaki dengesizliğin, uzun bekleme süreleri yarattığı belirtilmiştir (Selman, 2009; Onayemi, 2019). Özellikle, çocukların evlat edinilebilir hale getirilmesi için gerekli yasal süreçlerin ve biyolojik aile bağlarının sona erdirilmesine yönelik prosedürlerin, sürecin uzamasına neden olduğu düşünülmektedir (Haugaard, 1998). Ayrıca çocukların yaş grupları, sağlık durumları ve kardeş bağlarının süreci karmaşıktırdığı ve bekleme sürelerini uzattığı belirtilmiştir. Sağlık sorunları olan veya kardeşleriyle birlikte evlat edinilmesi gereken çocuklar için uygun aile eşleşmelerinin daha sınırlı kaldığı ve seçimleri zorlaştırdığı bilinmektedir (Burge vd., 2015; Anthony vd., 2016).

4.2. Benzer Talepler

Katılımcılar uzun bekleme süresinin bir diğer sebebinin de aileler tarafından tercih edilen yaş ve cinsiyet kriterleri olduğunu aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Kız bebek tercihlerinin fazla olması, sıralamanın uzamasına neden oldu.” (A5)

“Talep ettiğimiz yaş, en çok talep edilen yaş. Bu yüzden süre uzuyor.” (B5)

Araştırmalar, evlat edinen ailelerin çoğunluğunun 0-1 yaş aralığındaki bebekleri, özellikle de kız bebekleri tercih ettiğini, uzun bekleme sürelerinin benzer taleplerden doğduğunu göstermektedir (Yörükoğlu, 2007; Onayemi, 2020). Puryaz (2019), katılımcıların çoğunluğunun çocuğun cinsiyetiyle ilgili tercihi olduğunu ve 0-1 yaş grubunu tercih ettiğini (%70) belirlemiştir. Araştırmalar bu kararlılığı, ailelerin “bebek yılları” olarak adlandırılan süreçleri deneyimleme isteği ile açıklamaktadır (Burge, vd., 2015; Selwyn vd., 2015).

Araştırmalar, evlat edinme sürecindeki gecikmeleri yüksek talep, çocuk sayısının yetersizliği ve ailelerin tercihleriyle açıklamaktadır. Ayrıca, çocukların gerçekten evlat edinilmeye uygun olup olmadığının belirlenmesi için titiz sosyal incelemeler yapılması gerektiği de vurgulanmaktadır. Bu durum, korunma ihtiyacı olan her çocuğun evlat edindirilemediğini, çocuk ve biyolojik ailesi hakkında yapılan sosyal incelemelerin zaman aldığını göstermektedir (Onayemi, 2020).

5. Evlat Edinme Sırasında Beklemenin Bireyler Üzerindeki Etkileri

Bekleme süresi katılımcılar tarafından genellikle zorlayıcı, belirsiz ve sabır gerektiren bir dönem olarak tanımlanmıştır ve uzun bekleme sürelerinin kendilerini farklı açılardan etkiledikleri dile getirilmiştir. Evlat edinme sırasında beklemenin katılımcıların yaşamları üzerindeki etkileri sorulmuş ve cevaplar iki alt tema ile betimlenmiştir.

5.1. Psikolojik ve Duygusal Etkileri

Evlat edinme sürecinde, bebeklerle eşleşmenin ne zaman gerçekleşeceği önceden tahmin edilemez, çünkü bir çocuğun korunma ihtiyacının ne zaman ortaya çıkacağı bilinmeyen bir durumdur. Bu olağan belirsizliğin, ailelerde kaygı oluşturduğu görülmektedir. Sürecin ne zaman sonuçlanacağına dair net bir takvimin olmaması, ailelerin belirsizlik içinde yaşamalarına neden olmaktadır. Umutların devamlı ertelenmesi ise duygusal tükenmişliğe yol açmaktadır:

“Bekleme süresi çok uzun ve belirsiz. Bir anne bebeğini dokuz ay boyunca her şeyiyle yaşıyor ve sonunda kesin bir tarihle karşılaşıyor. Ama biz her gün “Acaba bugün mü?” diye uyanıyoruz.” (A1)

“Duygusallaştırıyor bu süreç. Eşimin kaç defa bebek odasında ağladığını ya da onunla konuştuğunu duydum.” (B5)

Katılımcılar, evlat edinme belirsizliğinin günlük yaşamlarını da etkilediğini, hayatın kısa olduğunu fark ettikleri anlarda ise evlat edinme sürecinin bir an önce tamamlanmasını istediklerini vurgulamaktadır. Bu duygusal baskı, bazen zorlayıcı boyutlara ulaşmaktadır:

“İki hafta önce trafik kazası yaşadık, hayatın çok kısa olduğuyla yüzleştik ve o an ilk aklıma gelen şey kızıma kavuşmadan ölmek oldu (ağlamaya başlar) özür dilerim... belki bekleyecek ömrüm bile yok... keşke önceden başvursaymıştık.” (A2)

“Sürecin belirsizliği bizi umutsuzluğa düşürüyor.” (B3)

Bazı katılımcılar, evlat edinme uzunluğunu, doğum süreciyle karşılaştırmış ve somut ilerlemenin olmaması nedeniyle daha zorlayıcı bulduklarını belirtmişlerdir:

“Gebelik sürecinden daha uzun, somut ilerleme olmadığı için daha belirsiz” (B1)

Evlat edinmedeki uzun bekleme süreleri, belirsizlik ve psikolojik zorlukları beraberinde getirmekte, motivasyon kaybı ve duygusal dalgalanmalar yaşanmasına neden olmaktadır. Katılımcılar, bu süreçte ailelerini ikna etmede güçlük, bilgi eksikliğinden kaynaklanan belirsizlik ve sürecin uzunluğunun tetiklediği kaygılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Yılmaz, 2013). Bekleme süresinin uzaması, ailelerde artan strese ve kaygıya yol açmakta, bazı durumlarda ise psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Puryaz, 2019).

“Tükenmişlik yaşıyorum, bazı aylar sadece bir bebek geldi. Sıra 50’de iken bir bebek gitti. Bazen düşündüm, 50 ay sonra mı gelecek bu çocuk bana dedim?” (A4)

“Çok uzun ve yorucu. İlk zamanlarda sürekli bu konuya odaklanıyorduk, psikolojik olarak yıpratıcıydı. Zamanla odak noktamızı değiştirdik.” (A5)

Katılımcılar, bekleme sürecinin duygusal açıdan zorlayıcı olduğunu, bu süreçte yaşanan stres ve gerginliğin sağlıklarını da etkilediğini, tükenmişlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir:

“Süreç beni çok gergin ve yıpranmış bir hale getirdi.” (A3)

“Bu süreç duygusal sağlığımı etkiledi. Daha hassas bir hale geliyorsunuz.” (A5)

Onayemi (2020) tarafından yapılan çalışmada, evlat edinmeyi bekleyen birey sayısının, evlat edinme planı olan çocukların sayısını aşmasıyla dengede önemli bir değişim yaşandığı ve bu durumun bireylerde duygusal yorgunluklara neden olduğu ifade edilmiştir.

5.2. Aile İlişkilerine Etkileri

Katılımcılar, bu sürecin hem bireysel hem de çift olarak başa çıkılması gereken birçok zorluk içerdiğini vurgulamışlardır. Aşağıdaki alıntılarda uzun bekleme süresinin, özellikle evlat edinme kararını geciktiren ebeveyn adayının üzerinde bir stres yarattığı ve tartışmalara yol açabildiği görülmektedir:

“Çiftlerden başvuru yapmayı erteleyen kimse, kendini sorumlu ve suçlu hissediyor. Mesela bende o var. Daha erken gitseydik diyorum. İnternette denk geldiğim kadarıyla maksimum 3-5 ayda hallolur diye düşündüğüm için geç kaldık.” (B2)

“Bekleme süresi bazen bizde gerginlik yaratıyor, kavga edebiliyoruz. Eşimle birbirimize destek olarak bu süreci atlattık.” (A3)

Yapılmış diğer çalışmalarda da uzun bekleme süresinin ilişki memnuniyetini olumsuz etkileyeceğini belirtilmiştir (Karney ve Bradbury, 1995). Ayrıca geciken anne-babalık deneyiminin sonucunda evliliklerin bozulabileceği, çocuk yokluğu nedeniyle travmalara maruz kalan kırılgan çiftlerin, evlat edinmedeki bekleme sürelerinin uzamasıyla birlikte büyük hayal kırıklıkları yaşayabilecekleri belirtilmektedir (Onayemi, 2019). Ancak, bu tür zorluklarla başa çıkabilen çiftlerin ilişkilerindeki dayanıklılığın ve iletişim becerilerinin güçlenebileceği, stresli yaşam olaylarının çiftlerin ilişkilerindeki dayanışmayı artırabileceği, bu sürecin birlikte hareket etme becerilerini geliştirdiği de literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır (Karney ve Bradbury, 1995). A1 ve B1 katılımcısının aşağıdaki ifadeleri de ilişkilerindeki bu gelişimi göstermektedir:

“Beklemek, sabır ve dayanışmayı artırdı. Eşimle daha sıkı bağ kurduk.” (A1)

“Beklerken olgunlaştığımızı, ilişkilerimizin daha sağlamlaştığını hissettik.” (B1)

Ayrıca yakın çevre ve geniş ailenin de uzun bekleme süresini merak ettiği, sık sık sorular sorduğu ve bu durumun aileler üzerinde bir baskı yarattığı görülmüştür:

“İnsanlar dışardan şaşıyorlar nasıl bu kadar uzadı? Çocuğa kıyafet getiriyor ama bir sene var belki kıyafet yırtılacak. Diyor ki iki sene oldu ne zaman gelecek.” (B2)

“Herkes çok sabırsız. Her görüştüğümüzde diyorlar ki sıra ne kadar niye ilerlemiyor niye bu kadar zor. Hani çevre biraz böyle tatlı baskı oluşturuyor.” (A5)

Literatürde de benzer şekilde, evlat edinme süreçlerinin sosyal çevrede destekleyici etkiler yaratabileceği ancak aynı zamanda yanlış anlama ve merak nedeniyle stres kaynağı olabileceği ifade edilmektedir (Brodzinsky, 1990).

6. Zorlukları ve Duygusal Yükü Yönetme Stratejileri

Evlat edinme sırasının belirsizliği ve uzunluğu aileler üzerinde önemli bir duygusal yük yaratmaktadır. Aileler bu sürecin üstesinden gelebilmek için bazı stratejiler geliştirmişlerdir. Bekleme sürecinin olumsuz etkilerini azaltmak ve duygusal yükü yönetmek için ailelerin ve profesyonellerin kullanabileceği stratejileri tartışmak ve öneriler sunmak adına katılımcılara sorular sorulmuştur. Alınan cevaplar iki alt tema ile açıklanmıştır.

6.1. Aile ve Yakın Çevre Desteği

Katılımcılar, evlat edinme sürecindeki bekleyişte en büyük destek kaynaklarının eşleri, aile üyeleri ve yakın çevreleri olduğunu, bu destek sisteminin duygusal yüklerini hafifleterek süreci daha dayanılabilir kıldığını belirtmişlerdir.

“En büyük destek eşimden, ailemizden ve yakın arkadaşlarımızdan geliyor.” (B5)

“Eşim en büyük desteğim. Ailelerimiz ve çevremiz de bizi destekledi.” (B4)

Bununla birlikte Denga (1982), çocuksuz çiftlerin sürecin stresine bağlı olarak birbirlerini üzen davranışlarda bulunma ihtimaline ve bu durumun evliliği olumsuz etkileyebileceğine dikkat çekmiştir. Nitekim Çetin (2022), çalışmasında bireylerin evlat edinme sürecinde karşılaştıkları güçlüklerle eş desteği, aile desteği, arkadaş desteği, profesyonel tıbbi destek ve kişinin kendi motivasyonu ile başa çıktığını belirtmiştir.

6.2. Benzer Zorlukları Yaşayan Ailelerle Empatik Bağlar

Evlat edinme sürecindeki aileler, benzer zorluklarla karşılaşan diğer ailelerle dayanışma içinde olmanın süreci daha anlamlı hale getirdiğini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir.

“Evlat edinmeyi bekleyen diğer ailelerle kurulan grup büyük destek sağladı.”
(A5)

Bazı katılımcılar, grup toplantılarının faydalı olduğunu ve başkalarının acılarını görmekten kendi duygusal yüklerinin hafiflediğini belirtmiştir.

“Grup toplantısı çok iyi oldu. Ölü doğumlar, kürtajlar, gen taramaları bunların hepsiyle bir kişinin mücadele ettiğini gördüm, hani sen ne yaşamışsın ki dedim kendime. O anlamda beklemek kolaylaştı benim için.”
(A6)

“Mesela şimdi siz beni anlayamazsınız çünkü ben de evladını kaybeden bi anneyi anlayamazmışım... Çünkü büyük şeyler yaşayan insanlar birbirini anlayabiliyormuş, bu süreçte bununla yüzleşiyorsunuz.” (A2)

Diğer katılımcılar ise, biyolojik anne-baba olabilen ve evlat edinme sürecine özgü zorlukları yaşamayan kişilerin empati kursalar dahi, yaşanan duygularla tam anlamıyla özdeşleşmelerinin mümkün olmadığını ifade etmişlerdir.

“Keşke böyle bir platforma olsa birbirimizle tanışsak çünkü herkesin yarası aynı. Ben derdimi bir başka arkadaşına anlatıyorum, arkadaşım beni anlıyor eminim ama onun çocuğu var o biyolojik anne olmuş!” (A3)

“Ne kadar da anlasa, empati kursa benimle aynı duyguları yaşamıyor ben onu hissediyorum ama ben benim gibi ailelerle konuştuğum zaman o kadar mutlu oluyorum ki. Onlarla ağlıyoruz, güliyoruz, bu da geçer yahu diyoruz.” (A4)

Evlat edinen diğer ebeveynlerle bağ kurmak, evlat edinme hazırlığının önemli bir parçası olarak görülmüştür (Lee vd., 2018; Oldani, 2018). Denby ve diğerleri (2011), evlat edinen ebeveynlerin deneyimlerinin, evlat edinecek olan diğer ailelerin gerçek yaşam sorunlarına yönelik pratik bir perspektif sunduğunu vurgulamıştır. Ancak, Birleşik Krallık'ta yapılan bir çalışmada, bazı katılımcılar, evlat edinen ebeveynlerle tanışma sürecinde karışık deneyimler yaşadıklarını, bu ebeveynlerin her zaman ebeveynlik zorluklarıyla nasıl başa çıkılacağı konusunda yeterli rehberlik sunamadıklarını belirtmişlerdir (Rushton ve Monck, 2009).

Katılımcılar, sosyal medya platformları ve internet tabanlı destek grupları aracılığıyla benzer ailelere ulaştıklarını, bu grupların bilgi paylaşımında önemli olduğunu belirtmişlerdir.

“Sosyal medyada evlat edinen ailelerin deneyimlerini görmek rahatlatıyor.”
(B1)

“İnternet ortamı, bloglar, whatsapp grupları, bu gruplardaki diğer ailelerle yapılan yüz yüze görüşmeler en büyük destek kaynaklarımız.” (A2)

“Medyadaki gruplar çok faydalı oldu. Deneyimlerini paylaşan insanların hikayeleri bize yol gösterdi.” (B6)

Aileler, güncel evlat edinme sıralarına ilişkin bilgilendirmeyi yalnızca kurumdan talep etmekle kalmayıp, aynı şehirdeki diğer ailelerden geri bildirim alarak ortalama bir tahmin oluşturduklarını ve belirsizliği bu şekilde yönetmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

“Kendimce bir ortalama çıkararak beklemeyi kolay hale getirmeye çalışıyorum, ayda 3-4 bebek gibi.” (A2)

“Mesela Ankara'dan biriyle tanıştım sırası 17'ye düşmüş bizim sıramız onun bir tık üstünde. Beni bir ağlama tuttu anlatamam.” (A1)

“Gruptan biri evlat edindiğinde ve sırası benim üstümdeyse çok mutluyum çünkü benim de sıram ilerlemiş demektir.” (A5)

McKay ve Ross'un (2010) çalışması, evlat edinme başvuru sonrasındaki süreçte ailelerin, deneyim sahibi diğer evlat edinen ailelerin desteğine ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuştur. Bu akran desteği, kişisel evlat edinme

deneyimi bulunmayan profesyonellerin sağlayamayacağı türden faydalar sunabilmektedir. Diğer evlat edinen ebeveynlerle bağlantı kurma, evlat edinme hazırlığının yararlı bir parçası şeklinde vurgulanmıştır (Lee vd., 2018; Oldani, 2018).

7. İhtiyaçlara Yönelik Değerlendirmeler

Evlat edinme sürecindeki ailelerin ihtiyaçları, her bir aile için benzersizdir ve en iyi şekilde yalnızca kendileri tarafından bilinir. Bu nedenle, ailelerin sesini duyurmak, ihtiyaçlarını doğru şekilde belirlemek ve uygun destek yöntemlerini geliştirmek adına, ailelere doğrudan sorular yöneltilerek onların beklentileri dinlenmiştir. Cevaplar beş alt temada toplanmıştır.

7.1. Düzenli Bilgilendirme, Aktif İletişim ve Görünür Olma

Bekleme sürecindeki katılımcılar, belirsizliği azaltmak ve sürecin ilerleyişini daha şeffaf takip edebilmek için sistematik ve düzenli bilgilendirme talep etmişlerdir. Bu bilgilendirmenin, yaşadıkları stresi azaltabileceğini ve kurumla düzenli iletişim içinde kalmanın kendilerini daha görünür ve değerli hissettirdiğini ifade etmişlerdir:

“Bilgiye ve rehberliğe ihtiyaç duyuyorum. Seminerler verilebilir.” (A1)

“Uzmanımızla daha çok iletişimde olmayı isterim. Görülmeye ihtiyaç duyuyoruz. Çünkü doğru yoldayım ve buna devam etmeliyim motivasyonunu sağlıyor.” (A6)

“Süreç boyunca düzenli bilgilendirme yapılması sabırsızlığımızı azaltabilir.” (B4)

Aşağıdaki ifadelerde bilgilendirme süreçlerinin iyileştirilmesi adına toplantılar, seminerler ve teknolojik bültenler önerildiği görülmektedir:

“Eğitilere, seminerlere, haftalık bilgilendirme bültenlerine ihtiyaç var.” (B6)

“Bizim sadece iyi bir şeyler duymaya ve sürecin bizim lehimize kontrol edilmeye çalışıldığını hissetmeye ihtiyacımız var. Toplayın biz oraya bilgi verin...” (B2)

“Mesela bununla ilgili belki filmler, toplantılar yapılabilir.” (A6)

Evlat edinme profesyonellerinin evlat edinen ailelerle güçlü bir mesleki ilişki kurmalarının önemi ve nitelikli bir ilişkinin evlat edinme sürecindeki zorlukları yenmedeki gücü literatürde yer almaktadır (Welmers-Van De Poll vd., 2018). Ayrıca Denby ve diğerleri (2011) tarafından yapılan çalışmalar, evlat edinme sürecinin etkili bir şekilde yönetilebilmesi için bilgili ve istekli eğitimcilerle duyulan ihtiyacı desteklemektedir.

7.2. Teknolojik Bir Sıra Sistemi

Katılımcılar, düzenli bilgilendirmeye ihtiyaç duyduklarını ifade ederken diğer yandan kurumu arayarak sıralarını takip etmekte zorlandıklarını, belirsizliği azaltacak ve pratik anlamda büyük destek sağlayacak teknolojik bir sıra sistemine geçilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bekleme süresindeki sıranın ve ilerleyişin net bir şekilde izlenebilmesi için her an ulaşılabilen teknolojik bir sistemin faydalı olacağını aşağıdaki şekilde dile getirmişlerdir:

“E-Devlet üzerinden sıranın görülebileceği bir sistem çok faydalı olurdu.”
(A5)

“Sıramızı görebileceğimiz bir uygulama geliştirilmeli, stresimizi azaltır.”
(B2)

“Daha teknolojik bir altyapıyla sıra bilgilendirmesi yapılmalı.” (B3)

7.3. Deneyim Paylaşımı

Sırada bekleyen ailelerin en kıymetli ihtiyaçlarından birinin de benzer deneyimi yaşayan başka ailelerle iletişim kurmak olduğu görülmektedir.

“Evlat edinen ailelerle bir araya gelmek, deneyimlerini dinlemek istiyoruz. Daha fazla iletişim ve bilgi desteği süreci kolaylaştırabilir.” (A5)

“Özellikle anne adayları sürekli buluşuyorlar, tecrübelerini paylaşıyorlar. Bu güzel bir şey bunu kurum yapsa keşke.” (B2)

“Evlat edinen diğer kişileri bilmeli görmeliyiz ki kendimizi hazırlayalım. Her aile biricik ama oradaki o hissi görmeyi çok isterim açıkçası.” (A6)

Yapılan çalışmalar da uygun akran grubuyla deneyim paylaşmanın, potansiyel ebeveynler için önemli olduğunu; aksi halde ailelerin yaşadıkları zorlukların sosyal destek eksikliği nedeniyle kötüleşebileceğini göstermektedir (McKay ve Ross 2010; Lee vd., 2018).

7.4. Eğitim İhtiyacı

Katılımcılar, evlat edinme sürecine ilişkin bilgilendirme ve rehberlik sağlanması amacıyla eğitim programlarının gerekliliğini ve buna ihtiyaç duyduklarını vurgulamışlardır.

“Süreci daha iyi anlamamızı sağlayabilecek eğitimler faydalı olabilir.” (B1)

Eğitimlerin yalnızca evlat edinme sürecine değil, korunma ihtiyacı olan bir çocuğun bakımına, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını anlamaya ve bu ihtiyaçlara yönelik beceriler kazanmaya odaklanması gerektiği belirtilmiştir.

“Çocuğun ihtiyaçlarını, psikolojik sağlamlığı ve ebeveynlik becerilerini geliştirecek bir eğitim çok faydalı olurdu.” (A6)

“Ebeveyn adaylarına kendilerini tanıma, çocuk psikolojisi ve çocukla sağlıklı iletişim kurma konularında eğitim verilmeli.” (B6)

Bazı katılımcılar ise genetik bağın bulunmadığı bir çocukla güvenli ve sağlıklı bir ilişki kurmanın stratejik yönlerine ve tekniklerine dikkat çekmiştir:

“Genleri doğrudan senden olmayan bir çocukla aranızda bir fark var ve bağ kurmanız gerekiyor. Bunun bilimsel bir tekniği, stratejisi muhakkak geliştiriliyordur. Bunlar bize aktarılırsa çok faydalı olacağını düşünüyorum.” (B2)

“Bebek bakımı, uyku düzeni, duygusal bağlanma gibi konular işlenebilir.” (B5)

Ayrıca sadece çocuk özelinde değil ebeveynlerin kendi psikolojik sağlamlıkları, stres yönetimi ve başa çıkma stratejilerine de odaklanması gerektiği görülmektedir.

“Stres yönetimi, insanlara nasıl açıklama yapılacağı gibi konular işlenmeli.” (A3)

Çalışmalar, çocuk davranış sorunları, tıbbi sorunlar ve gelişimsel gecikmelerin eğitimde verilmesi gereken önemli konular olduğunu göstermektedir ve ailelere yönelik destek hizmetlerinin önemi vurgulanmaktadır (Rushton ve Monck, 2009; Hartinger-Saunders vd., 2015). Merritt ve Festinger (2013), evlat edinen aileler için destek grupları ve danışmanlık gibi özel hizmetlerin

mevcut olduğunu belirtmektedir. Baden ve diğerleri (2013), evlat edinme sonrasında ortaya çıkabilecek sorunlara dikkat çekerek, bu tür desteklerdeki eksikliğin ailelerdeki olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Ancak, evlat edinme eğitimlerinin bulunduğu ülkelerde bile, ebeveynlerin bu hizmetlere erişim konusunda zorluklar yaşadığı ifade edilmektedir (Dhami vd., 2007). Literatürdeki bilgiler evlat edinme eğitim kurslarına katılanların, çocuk yetiştirmenin potansiyel zorluklarını tanıma gibi yeni bilgiler edindiklerini vurgulamaktadır (Rushton ve Monck, 2009; Denby vd., 2011).

7.5. Uzmanların destekleyici tutumu

Katılımcılar, sosyal hizmet uzmanlarıyla kurdukları ilişkinin büyük önem taşıdığını ve uzmanların destekleyici tutumlarının süreci kolaylaştıracağını ifade etmişlerdir.

“Uzmanların iletişim tarzı çok önemli. Yumuşak ve destekleyici olmalı.” (B1)

“Uzmanlar tabii ki bazı şeyleri açık konuşmak zorundalar, ama oraya gelen insanların yumuşak bir iletişime ihtiyacı oluyor.” (B5)

Bazı katılımcılar, uzmanla kurdukları iletişimin, karar verme süreçleri üzerindeki etkisinden dolayı ekstra bir stres yükü oluşturduğunu ve bu nedenle daha dikkatli ve özenli bir dil kullanılmasının beklendiğini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Oradaki uzman sizin için mutluluğun anahtarı ve onla herhangi bir negatif iletişim kurmaktan imtina ediyorsunuz. Sanki daha yumuşak bir iletişim olabilir.” (B2)

“Uzmanla iletişimimizde stres oluyoruz. Dilimizden çıkacak bir kelime çok şeye mal olacakmış gibi stres hissediyoruz.” (A6)

“Empati kuruyorsunuz biliyorum ama karşınızdaki insanlar bu konuda çok yaralı çok uzun dikenli yollardan geçerek gelmişler. Onu düşünmenizi isterim”. (A4)

8. Evlat Edinmek İsteyen Ailelere Tavsiyeler

8.1. Acele Edin!

Katılımcılar aşağıdaki ifadelerinde, evlat edinme sürecinin uzunluğu nedeniyle başvuruların mümkün olduğunca erken yapılmasının önemini vurgulamışlardır.

“Başvuru yapacaklar çabuk karar alsınlar, süreç çok uzun ve sıkıntılı.” (A1)

“Süreç uzun olabileceği için vakitlice başvurmalarını öneririm.” (B2)

“Bu zor bir süreç, ama ne kadar erken başvurulursa o kadar iyi olur.” (A3)

8.2. Beklemeyi Kabul edin ve Sabırlı olun!

Katılımcılar, evlat edinme sürecinin uzun ve zorlu olabileceğini kabul etmekle birlikte, sabrın bu zorluğun üstesinden gelmek için temel bir değer olduğunu şu sözlerle belirtmişlerdir:

“Zor ama sonunda her şey buna değer. Sabırlı olun ve asla pes etmeyin.” (A1)

“Süreç zor, yeri gelecek koşacaklar, yeri gelecek duracaklar” (A2)

“Sürecin uzun ve zorlu olduğunu bilmeliler. Sabırlı olmak her şeyin çözümü.” (B1)

“Bekleme sürecinin sabır gerektirdiği anlatılmalı.” (A6)

8.3. Evlat Edinmeyi Doğal Bir Süreç Olarak Görün!

Katılımcılar, evlat edinme sürecinin ihtiyaç veya zorunluluktan kaynaklanmadığını, sevgiyle desteklenmiş bilinçli bir tercih olarak değerlendirilmesi gerektiğini, evlat edinerek aile olma pratiğinin normalleştirilmesini tavsiye etmektedir.

“Evlat edinmek, tedavi sürecinin başarısızlığı sonrası bir seçenek olarak görülmemeli, baştan beri normal bir tercih olmalı.” (A2)

“Toplumsal baskılara karşı dirençli olmak gerekiyor.” (B6)

Aile kavramını şekillendiren tarihsel gerçekliklerin başında “genlerimiz” vardır. Günümüze egemen olan biyogenetik aile tartışmalarında aile kurmada biyolojik üremenin baskın ve “normal” kabul edildiği, infertilitenin bir başarısızlık sayıldığı ve buna bağlı olarak da genetik olmayan aile bağlarının

“diğer-anormal” aileler olduğu normları hakimdir (Crabb ve Augoustinos, 2008). Genetik normların böylesi önemli olduğu ortamlarda evlat edinerek aile kurmanın biyolojik üreme ile karşılaştırıldığında “ikinci en iyi” konumda olduğu görülmektedir (Bonds-Raacke, 2009; Dougherty, 2009). Evlat edinme, çocuklara güvenli bir yuva sağlamanın yanı sıra, aile kurma ve ebeveynlik deneyiminin farklı bir biçimi olarak kabul edilmelidir. Bu sürecin normalleşmesi, insanların biyolojik bağa dayalı aile anlayışlarının ötesine geçerek, aile olmanın sevgi, sorumluluk ve bağ kurma gibi evrensel değerlerle şekillendiğini anlamaları, toplumsal çeşitliliği ve hoşgörüyü artırır. Böylece, evlat edinme süreci yalnızca biyolojik bir bağ değil, insani değerler ve güçlü bir bağ kurma fırsatı olarak görülür.

SONUÇ

Evlat edinme, ebeveynlik arzusunu gerçekleştirmek ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara yuva sağlamak amacıyla tercih edilen karmaşık bir süreçtir. Bu çalışmanın bulguları, evlat edinme kararının sağlık sorunları, infertilite ve ölümler gibi travmatik yaşam olayları ile şekillendiğini göstermektedir. Katılımcılar, biyolojik çocuk sahibi olamamanın yarattığı duygusal yük ve bağlanma ihtiyacıyla evlat edinmeyi bir iyileşme süreci olarak görmüşlerdir. Literatürdeki çalışmalara paralel olarak, kayıpların yasını dönüştürme, sevgi ve şefkat arayışı gibi duygusal motivasyonlar, evlat edinme kararlarını pekiştiren önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu bulgular, evlat edinmenin bireyler için sadece biyolojik bir süreç olmadığını, aynı zamanda duygusal iyileşme ve yeniden bağ kurma fırsatı sunduğunu da göstermektedir.

Evlat edinme sürecindeki sosyal inceleme aşamasının, aday ebeveynler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yarattığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, devletin titiz denetimlerinin çocuğun güvenliği açısından önemli olduğunu belirtmişler, ancak bu süreçteki zorluklara da dikkat çekmişlerdir. Sosyal inceleme, ailelerin çocuk bakımına uygunluklarını değerlendiren önemli bir adım olmasına rağmen, katılımcılar özellikle AMATEM sürecinin insan onuruna saygılı bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, sürecin belirsizliği ve uzunluğu, aday ailelerde yüksek düzeyde stres ve kaygıya neden olmuştur. Bu sonuç literatürdeki benzer çalışmalarla paralellik

göstermekle birlikte belirsizlik ve kontrol kaybının bireylerde anksiyete ve tükenmişlik hissine yol açabileceği ifade edilmektedir.

Bu çalışma bulguları, evlat edinme sürecindeki bekleme süresini, evlat edinme hizmet modeline uygun çocuk sayısının azlığı ve evlat edinme taleplerinin fazlalığıyla açıklamaktadır. Katılımcılar, ailelerin tercih ettiği yaş ve cinsiyet gibi faktörlerin bekleme sürelerini uzattığını belirtmişlerdir. Literatürde de çocukların yaş grubu ve sağlık durumu gibi özelliklerin taleplerle örtüşmemesi nedeniyle süreçlerin uzadığı vurgulanmaktadır. Ayrıca, çocukların evlat edinmeye uygunluğunun titiz bir şekilde değerlendirilmesinin zaman aldığı da vurgulanmaktadır.

Bu araştırmada evlat edinme sırasında beklemenin psikolojik, duygusal ve aile içi ilişkilere olan etkileri incelenmiştir. Katılımcılar, bekleme dönemini belirsiz ve duygusal açıdan zorlu nitelendirirken, kaygı, stres ve tükenmişlik gibi duygusal sıkıntılara yol açtığını da belirtmişlerdir. Ancak, bu süreçte aile bağları güçlenmiş ve eşler arası dayanışma artmıştır. Beklemek, sabır ve dayanıklılığı pekiştirirken, dış çevredeki baskılar ek stres oluşturmuştur. Sonuç olarak, bekleme dönemi, bireylerin ilişkilerinde hem olumlu hem olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Bulgular, ailelerin daha iyi desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Katılımcılar, olumsuz duygusal durumlarla başa çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Aile ve yakın çevreden alınan destek, en önemli destek kaynağı olurken, benzer deneyimler yaşayan diğer ailelerle empatik ilişkiler kurmak da kıymetli bir psikolojik destek sağlamıştır. Sosyal medya ve internet grupları, deneyim paylaşımını ve belirsizliği yönetmeyi kolaylaştırarak ailelerin yalnız olmadıklarını hissetmelerine yardımcı olmuştur. Sonuç olarak, aileler arasındaki dayanışma ve empati, bu zorlu süreci daha anlamlı ve yönetilebilir kılmıştır.

Evlat edinme süreci, uzun ve zorlu bir yolculuk olmakla birlikte, erken başvurunun, sabırlı olmanın ve süreci doğal bir tercih olarak görmenin önem taşıdığı vurgulanmıştır. Ayrıca, evlat edinmenin toplumsal olarak normalleşmesi gerektiği, bu sürecin sevgi ve bağ kurma temelinde şekillenen insani bir deneyim olarak kabul edilmesi gerektiği de ifade edilmiştir.

ÖNERİLER

Kurumsal Öneriler

Katılımcılar, evlat edinme sürecindeki belirsizliği azaltmaya yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Ailelere düzenli bilgilendirme yapılması ve dijital bir sıra takip sistemi kurulması, sürecin daha anlaşılır ve takip edilebilir olmasını sağlayacaktır. Ayrıca, evlat edinen diğer ailelerin deneyimlerini paylaşmak, aileler arasında duygusal destek sunarak stresin azaltılmasına yardımcı olabilir. Benzer deneyimler yaşayan ailelerle etkinlikler düzenlemek ve mentorluk sistemi oluşturmak, sürecin daha kolay hale gelmesine yardımcı olabilir.

Ailelere Yönelik Öneriler

Evlat edinme süreci, duygusal ve psikolojik açıdan zorlu bir deneyimdir. Ailelere, sürecin belirsizliğini ve stresini azaltmak için deneyim paylaşımı yapabilecekleri destek gruplarına katılmaları önerilmektedir. Ayrıca, sürecin her aşamasında profesyonel rehberlik ve psikolojik destek almanın, duygusal dayanıklılığı artırabileceği ifade edilebilir. Ailelerin, bu süreci sabırla ve sevgi ile yürütmeleri, evlat edinmeyi bağ kurma ve duygusal iyileşme temelleri üzerinde şekillenen insani bir deneyim olarak kabul etmeleri önerilmektedir.

Toplumsal Farkındalık Önerileri

Evlat edinmenin toplumsal olarak normalleşmesi için kamu bilgilendirme faaliyetleri artırılmalıdır. Sosyal medyanın gücü kullanılarak, videolar ve etkinliklerle evlat edinme süreci hakkında bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı, sürecin doğal bir aile pratiği olduğu vurgulanmalıdır. Ayrıca, travma geçmişi olan çocuklarla iletişim ve bağlanma konularında ailelere eğitimler verilmelidir. Sürecin şeffaflığını artırmak için dijital platformlar oluşturulmalı ve uzman görüşleriyle bilgilendirme toplantıları düzenlenmelidir. Ailelere sosyal destek grupları sunulması, sürecin daha sağlıklı ilerlemesine yardımcı olabilir.

Son olarak, evlat edinme sürecinin toplumsal bir konu olduğu unutulmamalıdır. Toplumda evlat edinme pratiğinin doğal bir süreç olarak kabul edilmesi, ailelere yönelik önyargıların azaltılması ve bilinçlendirme çalışmalarının artırılması, bu sürecin daha olumlu bir şekilde yönetilmesine

olanak tanıyacaktır. Örneğin farkındalık kazandırmak adına “evlat edinme haftası” gibi kampanyalar oluşturulabilir. Devletin evlat edinme sürecine dair kaynakları daha etkin bir şekilde yönetmesi ve toplumda farkındalığı artırarak talep ile arz arasındaki dengeyi iyileştirecek politikalar geliştirmesi önemlidir.

SINIRLILIKLAR VE GELECEK ARAŞTIRMALAR

Bu araştırmada, evlat edinme sırasında bekleyen ebeveyn adaylarının deneyimleri nitel desen kullanılarak incelenmiştir. Ancak, çalışma yalnızca Ankara ilinde yer alan 6 çiftle yapılmıştır, bu nedenle bulguların genellenebilirliği sınırlıdır. Ayrıca, katılımcıların yalnızca gönüllü olarak kabul edilen ailelerden seçilmiş olması, örneklemin heterojenliğini sınırlandırarak sonuçların farklı coğrafi ve kültürel bağlamlarda çeşitlilik gösterebileceğini engellemiş olabilir.

Verilerin yalnızca derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanması, bireysel bakış açılarını derinlemesine anlamak için uygun olsa da diğer veri toplama yöntemlerinin (örneğin, anketler) eksikliği, farklı perspektiflerin yansımalarını sınırlamış olabilir.

Makalenin tamamlandığı tarih olan Aralık 2025’te, 2024 evlat edinme istatistikleri yayınlanmadığı için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2023 yıl sonu verileri kullanılmıştır. Bu sebeple veriler 2024 yılına ait gelişmelerin tamamını yansıtmayabilir.

Gelecek araştırmalar, evlat edinme sürecini farklı bölgelerde ve daha geniş çalışma gruplarıyla incelemeyi hedefleyebilir. Ayrıca, bu araştırmada yalnızca ebeveyn adaylarının perspektifleri ele alınmışken, evlat edinilen çocukların yaşadığı deneyimler ya da evlat edinme sürecine dahil olan profesyonellerin görüşleri de alınarak, bu sürecin çok yönlü bir şekilde analiz edilmesi mümkün olabilir. Böylece, sürede dair daha geniş çaplı veriler elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Adetoro, O. and Ebomoyi, E. W. (1991). The prevalence of infertility in a rural Nigerian community. *African Journal of Medicine and Medical Sciences*, 20(1), 227–233.
- Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2021). *Aile hukuku* (23. bası). İstanbul: Beta Yayınları.
- Anthony, R., Meakings, S., Doughty, J., Ottaway, H., Holland, S. and Shelton, K. (2016). Factors affecting adoption in Wales: Predictors of variation in time between entry to care and adoptive placement. *Children and Youth Services Review*, 67, 184–190.
- Baden, A. L., Gibbons, J. L., Wilson, S. L. and Mc Ginnis, H. (2013). International adoption: Counseling and the adoption triad. *Adoption Quarterly*, 16(3–4), 218–237. <https://doi.org/10.1080/10926755.2013.794440>
- Başpınar, V. (2007). *Yeni Türk Medeni Kanununa göre evlat edinme*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Bonds-Raacke, J. M. (2009). College students' attitudes toward adoption: A brief note. *College Student Journal*, 43, 132–135.
- Brodzinsky, D. M. (1990). Adjusting to adoption: Clinical issues in adoption. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 17(3), 559–578.
- Burge, P., Burke, N., Meiklejohn, E. and Groll, D. (2015). Making choices: Adoption seekers' preferences and available children with special needs. *Journal of Public Child Welfare*, 10(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/15548732.2015.1065781>
- Cowan, C. P. and Cowan, P. A. (2000). When partners become parents: The big life change for couples. New York, NY: Basic Books.
- Crabb, S. and Augoustinos, M. (2008). Genes and family in the media. *Health Sociology Review*, 17, 303–312. <https://doi.org/10.5172/hesr.451.17.3.303>
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed method approaches* (4th ed.). Los Angeles: SAGE Publications.
- Çetin, P. I. (2022). *Evlât edinen ailelerin evlât edinme süreçlerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dance, C. and Farmer, E. (2014). Changing lives and changing minds: The experiences of adoptive parents from application to approval. *Adoption and Fostering*, 38(2), 101–114.
- Denby, R. W., Alford, K. A. and Ayala, J. (2011). The journey to adopt a child who has special needs: Parents' perspectives. *Children and Youth Services Review*, 33(9), 1543–1554. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.03.019>
- Denga, D. I. (1982). Marital adjustment and value orientation of selected Nigerian couples. *The Counsellor*, 6(2), 1–6.
- Dhami, M. K., Mandel, D. R. and Sothmann, K. (2007). An evaluation of post-adoption services. *Children and Youth Services Review*, 29(2), 162–179. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2006.06.003>

- Dougherty, S. B. (2009). Exploring public perceptions of adoptive families: The more things change (Yüksek lisans tezi, Antioch University New England). ProQuest Dissertations and Theses.
- Dönmez, M. (2003). Evlat edinmenin Türk ve İslam hukukundaki yeri. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 21–36.
- Duran, R. (2021). Türkiye aile yapısında evlat edinme üzerine bir değerlendirme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 19–31.
- Er, A. (2020). *Küçüklerin evlat edinilmesi* (1. baskı). Filiz Kitabevi.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. and Hyun, N. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8. ed.). New York: McGraw-Hill Book Company.
- Feeney, B. C. and Monin, J. K. (2008). An attachment-theoretical perspective on divorce. In J. Cassidy ve P. R. Shaver (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (ss. 934–957). New York, NY: Guilford Press.
- Gökce, H. (2017). Bir sosyal politika olarak evlât edindirmenin toplumsal direnç kaynakları. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 1(1), 19–38.
- Hartinger-Saunders, R. M., Trouteaud, A. and Matos Johnson, J. (2015). Post-adoption service need and use as predictors of adoption dissolution: Findings from the 2012 National Adoptive Families Study. *Adoption Quarterly*, 18(4), 255–272. <https://doi.org/10.1080/10926755.2014.895469>
- Haugaard, J. J. (1998). Is adoption a risk factor for the development of adjustment problems? *Clinical Psychology Review*, 18(1), 47–69. [https://doi.org/10.1016/s0272-7358\(97\)00055-x](https://doi.org/10.1016/s0272-7358(97)00055-x)
- Hollingsworth, L. D. (2000). Who seeks to adopt a child? Findings from the national survey of family growth. *Adoption Quarterly*, 3(3), 1–23.
- Jennings, S., Mellish, L., Tasker, F., Lamb, M. and Golombok, S. (2014). Why adoption? Gay, lesbian and heterosexual adoptive parents' reproductive experiences and reasons for adoption. *Adoption Quarterly*, 17(3), 205–216.
- Karataş, Z. (2020). Evlat edinme sürecinde biyolojik annenin hak arama mücadelesi: Vaka sunumu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1394–1414. <https://doi.org/10.33417/tsh.673940>
- Karney, B. R. and Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3–34.
- Kılıç, K. M. (2019). Evlat edinilen çocuklarda bağlanma. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 9(1), 223–240.
- Kızır, M. (2009). Türk hukukunda evlat edinme. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1), 151–184.
- Köksal, A. (2001). Türk hukuk tarihinde evlat edinme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 55–70.

- Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük. (2009, 25 Şubat). *Resmî Gazete*, 27170. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=200914729veMevzuatTur=2veMevzuatTertip=5>
- Lazarus, R. and Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Lee, B. R., Kobulsky, J. M., Brodzinsky, D. and Barth, R. P. (2018). Parent perspectives on adoption preparation: Findings from the modern adoptive families project. *Children and Youth Services Review*, 85(1), 63–71. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.12.007>
- Lee, C. and Slade, P. (1996). Miscarriage as a traumatic event: A review of the literature and new implications for intervention. *Journal of Psychosomatic Research*, 40(3), 235–244. [https://doi.org/10.1016/0022-3999\(95\)00579-x](https://doi.org/10.1016/0022-3999(95)00579-x)
- Link, B. G. and Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 363–386.
- March, K. (1995). Perception of adoption as social stigma: Motivation for search and reunion. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 653–660.
- McKay, K. and Ross, L. E. (2010). The transition to adoptive parenthood: A pilot study of parents adopting in Ontario, Canada. *Children and Youth Services Review*, 32(4), 604–610. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.12.007>
- Merritt, D. H. and Festinger, T. (2013). Post-adoption service need and access: Differences between international, kinship and non-kinship foster care. *Children and Youth Services Review*, 35(12), 1913–1922. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.09.013>
- Miall, C. E. (1987). The stigma of involuntary childlessness. *Social Problems*, 33, 268–282.
- Mignot, J-F. (2017). Full adoption in England and Wales and France: A comparative history of law and practice (1926–2015). *Adoption ve Fostering*, 41, 152–158.
- Neuman, W. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (S. Özge, Çev.). Ankara: Yayın Odası.
- Oldani, C. (2018). Satisfaction of Italian parents with inter-country adoption: The support of specialised operators. *Children and Youth Services Review*, 94, 49–55.
- Onayemi, O. (2019). From humanitarianism to family building: Genres of security implications of child adoption as a management strategy for infertility. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 39(4), 264–275. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-09-2018-0148>
- Onayemi, O. (2020). Anatomy of the long-waiting period of prospective adopters on the state corridor of child adoption: A necessity or a denial? *Journal of Public Affairs*, 21(1), 1–10.
- Palacios, J. and Brodzinsky, D. (2010). Adoption research: Trends, topics, and outcomes. *International Journal of Behavioral Development*, 34, 270–284. <https://doi.org/10.1177/0165025410362837>

- Puryaz, O. (2019). *Evlat edinmek isteyen infertil çiftlerin infertiliteye bağlı stres düzeyleri ve cinsiyet rolleri ile ilişkisi*. (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Rushton, A. and Monck, E. (2009). Adopters' experiences of preparation to parent children with serious difficulties. *Adoption and Fostering*, 33(2), 4–12.
- Saldana, J. (2023). *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı* (A. Tüfekçi ve S. N. Şad, Çev. Editörleri). Pegem Akademi.
- Selman, P. (2009). From Bucharest to Beijing: Changes in countries sending children for international adoption 1990 to 2006. In Wrobel, G.M. ve Neil, E. (Ed.), *International advances in adoption research for practice*. New York: Wiley. 41–69.
- Selwyn, J., Wijedasa, D. and Meakings, S. (2015). Beyond the adoption order: Challenges, interventions, and adoption disruption. University of Bristol.
- Strateji Geliştirme Başkanlığı. (Aralık, 2024). *2023 faaliyet raporu*. https://www.aile.tr/media/182191/faaliyet-raporu_20241025_butce-tablolari-eklenmis_tasarimli-son.pdf (Erişim tarihi: 29 Ocak 2025).
- Sülü Akgül, C. ve Güngör, F. (2019). “Çocuk Koruma Sistemindeki Sıcak Yuva: Türkiye’de Koruyucu Aile Modeli”, *International Social Sciences Studies Journal*, 5(47), 5740-5748.
- Tezel Z., Demirel, B. ve Kaya, Z. Ş. (2018). Ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermele-
rinde etkili olan etmenler ile koruyucu aile olmanın anlam ve önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(43), 15–36.
- Vatansever Öztürk, M. (2023). Türk hukukunda evlat edinme müessesesinin tarihi gelişimi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(2), 55–67.
- Welmers-Van De Poll, M. J., Roest, J. J., van der Stouwe, T., van Den Akker, A. L., Stams, G., J. J. M., Escudero, V., Swart, J. J. W. (2018). Alliance and treatment out- come in family-involved treatment for youth problems: A three-level meta-analysis. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 21(2), 146–170.
- Yılmaz, K. (2013). *Bireylerin evlat edinme ve evlat edinme hizmetine karşı bilgi ve tutumları*. (Yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.